

Közzététel: 2019. március 8.

A tanulmány címe:

Szegmentált munkaerőpiac Magyarországon az 1970-es években és napjainkban

Szerzők:

Huszár Ákos,

az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének tudományos munkatársa

E-mail: huszar.akos@tk.mta.hu

Sik Endre,

a TÁRKI Zrt. vezető kutatója

E-mail: sik@tarki.hu

DOI: 10.20311/stat2019.3.hu0288

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Statisztikai Szemle c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„*Forrás: Statisztikai Szemle c. folyóirat 97. évfolyam 3. számában megjelent, Huszár Ákos – Sik Endre által írt, 'Szegmentált munkaerőpiac Magyarországon az 1970-es években és napjainkban' című tanulmány (link csatolása)*”

7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Szegmentált munkaerőpiac Magyarországon az 1970-es években és napjainkban*

Huszár Ákos,

az MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont Szociológiai
Intézetének tudományos
munkatársa

E-mail: huszar.akos@tk.mta.hu

Sik Endre,

a TÁRKI Zrt. vezető kutatója

E-mail: sik@tarki.hu

Korábbi vizsgálatok azt igazolták, hogy az 1970-es évek munkaerőpiaca jól megragadható a munkaerőpiaci szegmentáció elméletével. A primer szektor kedvezőbb munkakörülményeket, rövidebb munkaidőt, illetve magasabb jövedelmet kínált a munkavállalóknak, míg a szekunder szegmensre ezek ellenkezője volt a jellemző. Ezen túl a két szegmens munkavállalói eltérő stratégiákat alkalmaztak munkaerejük értékesítésére.

A tanulmány fő kérdése, hogy vajon alkalmas-e a munkaerőpiaci szegmentáció elmélete a mai magyar munkaerőpiac megragadására. A szerzők azt vizsgálják, hogy mennyiben befolyásolták a munkaerőpiac szegmentálódását a magyar munkaerőpiac szerkezetét és működését alapvetően érintő, rendszerváltás utáni változások.

TÁRGYSZÓ:
Munkaerőpiac.
Szegmentációs elmélet.
Klaszterezés.

DOI: 10.20311/stat2019.3.hu0288

* A tanulmány a szerzők TÁRKI Zrt. honlapján megjelent (<http://www.tarki.hu/elkeszult-sik-endre-es-huszar-akos-szegmentalt-munkaeropiac-mai-magyarorszagon-cimu>) írásának szerkesztett, rövidített változata. Elkészítését az Emberi Erőforrások Minisztériumának Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programja finanszírozta a Pécsi Tudományegyetem 4. tématerületi „A hazai vállalatok szerepének növelése a nemzet újraiparosításában” programja keretében (szerződés száma: 20765-3/2018/FEKUTSTRAT).

A munkaerőpiaci szegmentáció elmélete abból indul ki, hogy a munkaerőpiac nem folytonos, hanem szakadós, s a különböző részei között korlátozott az átjárás. Az egyes szegmensekhez tartozó munkaadók és munkavállalók szocioökonómiai jellemzői eltérők, s ebből következően szegmensenként különböző lehet a munkaerőpiaci viselkedésük is. Mindez azt is eredményezheti, hogy a szegmensek „működése” (vagyis a munkaadók és a munkavállalók munkaerőpiaci összekapcsolódásának módja) szegmensspecifikusan alakul. A következőkben a mai magyarországi munkaerőpiac szegmentációs elemzésére vállalkozunk. Ennek érdekében először tömören bemutatjuk a szegmentációs elmélet fő vonásait, illetve az az alapján készített szegmentációs modelleket. Ezt követően arra a kérdésre keressük a választ, hogy miben változott a magyarországi munkaerőpiac a korábbi szegmentációs elemzésekhez képest. Végül pedig azt ismertetjük, hogy valóban találhatunk-e eltéréseket a különböző szegmensek működésében napjainkban.

1. Elmélet és hazai kutatási előzmények

A szegmentációs elmélet alapváltozata a *duális* elmélet, ami két szegmensre tagolja a munkaerőpiacot (Doeringer–Piore [1971]; Galasi–Sik [1977], [1979]). A munkavállalók szemszögéből nézve a primer szegmensbe tartoznak a nagyvállalatok és a szervezett szakmák dolgozói, akiknek a fizetése viszonylag magas, munkakörülményeik jók, munkahelyi-foglalkoztatási pozíciójuk stabil, előrejutási esélyeik kedvezők. A szekunder szegmenshez jellemzően a kisebb vállalatoknál, alacsonyabb fizetésért dolgozó és tartósan rosszabb munkaerőpiaci helyzetben levő munkaerő sorolható; számukra a munkahely bizonytalan, az előrejutás fogalma értelmezhetetlen, a képzés értelmetlen és elérhetetlen. Az elméletnek ugyan nem szerves része, de történeti-marxista változatában szerepel az az elem is, hogy a szekunder szegmens munkavállalói között magas az alacsony munkaerőpiaci státusú munkaerő aránya, akik kezdetben a nők és a gyerekek voltak, később pedig inkább a külső jegyeik alapján (bőrük színe, etnikai hovatartozásuk stb. miatt) hátrányosan megkülönböztetettek. A két szegmens tartós elkülönülésében kitüntetett jelentősége van a munkaadók (és az érdekeiket képviselő állam) szabályozásának, illetve a technológiai hatásoknak.

Az elmélet feltételezi, hogy a két szegmens között korlátozott az átjárás, vagyis egy tőkés, aki a primer szegmensbe fekteti tőkéjét, s ennek megfelelően alakítja ki működési feltételeit, nem vált át a szekunder szegmensnek megfelelő működésre,

illetve egy munkás, aki a szekunder szegmensben kezd el dolgozni, nagy valószínűséggel végig abban a szegmensben fogja munkaerőpiaci életpályáját tölteni. A két munkaerőpiaci szegmens elkülönülését fokozza/fokozhatja a munka közben megszerzhető szaktudás, helyismeret, szubkultúra tehetetlenségi ereje, valamint az érdeképviseleti szervek (kamarák, szakszervezetek) és az állam magatartása. Belátható ugyanis, hogy az adott szegmensben töltött idő hosszának függvényében a munkaadó beruházásai és a munkavállaló készségei egyre kevésbé lesznek alkalmasak átlépésre a másik szegmensbe, továbbá a szegmensspecifikus szocializáltságuk (a munkahelyi viselkedés le nem írt szabályai, a vezető-beosztott viszony eltérései stb.) is egyre kevésbé engedi azt meg.

A primer és a szekunder munkaerőpiaci szegmens munkavállalóit elkülönítő két legfontosabb jegy – az iskolázottság (illetve ezen belül a munkahelyi előmenetelt szolgáló továbbképzés) és a munkahelyi stabilitás – eltéréseinek hatására az első szegmensben erősen strukturált, jó előmeneteli lehetőségeket biztosító belső munkaerőpiacok, a másodikban a munkaköri azonosulásnak és a vállalathoz való kötődésnek a hiányával jellemezhető, strukturálatlan munkaerőpiacok dominálnak.

Az eredeti duális szegmentációs modellt hamar követte annak három munkaerőpiaci szegmenst megkülönböztető változata (*Piore* [1972]). A triális modell szerint a primer szegmens alsó csoportja (tipikusan a modern munkaerőpiac szakmunkásai) esetén az eredeti duális felosztás szerinti primer szegmensről adott leírás (például a modern munkaerőpiac két domináns szereplőjének [a gyárnak és a hivatalnak] a szigorú munkarendje, illetve szervezete) a jellemző. Ugyanakkor a primer szegmensben belül azonosítható egy felső csoport is, amelybe például a vezető állásúak és a diplomás szakemberek tartoznak, s amelynek sajátosságai az alsó csoporténál magasabb fizetés és társadalmi státus, a kedvezőbb előrejutási esélyek, a nagyobb egyéni mozgástér és a nagyobb állásbiztonság. E csoport munkavégzési, munkahelyi és mobilitási mintái sok szempontból inkább a szekunder szegmenshez tartozó munkaerőéhez, semmint a primer szegmens alsó csoportjához hasonlók, azzal a nem elhanyagolható eltéréssel, hogy itt a mobilitás gyakran előrejutással is párosul.

Ez a hármas felosztás egyszersmind a társadalmi rétegződés szociológiája felé tett lépés is, mert a szekunder munkaerő helyzete és viselkedése sok szempontból hasonló a marginális helyzethez és a szegénység szubkultúrájához, a primer alsó csoport a modern tömegtermelésre alapozott munkásosztállyal, a primer felső csoport pedig a középosztállyal azonosítható.

A szegmentációs elmélet kifejlett formájában már nem korlátozza a feltételezett szegmensek számát, hanem az adott munkaerőpiacon létező, s egymástól az elmélet elveinek megfelelően elkülöníthető további szegmensek azonosítását tűzi ki céljául. Ennyiben céljai közősek a különböző foglalkozási osztálymodellekkel, amelyek a társadalmi pozíciót a munkaerőpiaci, foglalkozási jellemzők révén kívánják megragadni (vö. *Ferge* [1969]; *Bukodi–Altörjai–Tallér* [2005]; *Bukodi* [2006]; *Záhonyi–*

Bukodi [2004]; Róbert [1997], [2009]; Huszár [2013a], [2013b], [2013c], 2015; Huszár–Záhonyi [2018]).

Magyarországon a pre-posztiszocializmus idején¹ végzett kutatások a munkaerőpiac szegmentálódásáról (*Galasi* [1982], *Nagy–Sziráczy* [1982], *Fazekas et al.* [1983]), a belső munkaerőpiacról (*Stark* [1988]), valamint a munkaerőpiaci stratégiákról (*Kertesi–Sziráczy* [1983], *Köllő* [1982]) azt jelezték, hogy a szegmentációs elmélet alkalmas a korabeli magyar munkaerőpiac leírására, illetve egy olyan rétegződési modellnek a megalkotására, amelynek alapja a munkaerőpiaci szegmens. *Nagy Anna* és *Sziráczy György* [1982] arra az eredményre jutott, hogy az 1970-es évek közepének magyarországi munkaerőpiaca jól jellemezhető volt egy duális szegmentációs modellel. A szerzők tanulmánya kifejezetten arra a kérdésre kereste a választ, hogy miképp szegmentálódott a munkaerőpiac Magyarországon az 1970-es évek közepén. A vizsgálat adatbázisa a Központi Statisztikai Hivatal 1974. évi országos reprezentatív munkaügyi adatfelvétele, alapegysége pedig a népgazdaság szocialista szektorának 65 tipikus fizikai foglalkozása volt. Minden foglalkozást 53 különböző „foglalkozási jegy” jellemzett (például az adott foglalkozást gyakorlók munkaerő-szerkezete, mobilitása, munkaköri adottságai, kereseti viszonyai stb.). A munkaerőpiac duális tagolása a munkaerő szakképzettség és iskolázottság szerinti összetételén alapul. A primer szegmensbe kerülés feltétele az volt, hogy az adott foglalkozási csoportban dolgozók között a szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezők aránya haladja meg az 50 százalékot, és az átlagos iskolázottsági szint 7 általános iskolai osztálynál magasabb legyen. A primer szegmensbe ez alapján 34, a szekunderbe 31 foglalkozás került.

A munkaerőpiac szocioökonómiai összetételét kifejező változókat vizsgálva az említett szerzők nem találtak különbséget a két szegmens között a munkaerő nemek szerinti összetételében, ugyanakkor a primer szegmensre a fiatal munkaerő magasabb aránya, a kedvezőbb munkakörülmények, a rövidebb munkaidő és a magasabb kereseti szint, a szekunderre pedig ezek ellenkezője volt jellemző. (Lásd az 1. táblázat második blokkját.) A két szegmens dolgozóinak eltérő munkaerő-értékesítési stratégiáját jelezte, hogy a kisipari engedéllyel szakmát gyakorlók, valamint a főfoglalkozáson kívül mellékjövedelemmel rendelkezők aránya (vagyis a többletjövedelem-szerzésnek a korabeli viszonyok között megvalósítható két legális módja) bár mindkét szegmensben nagyon alacsony, a primer szegmensben magasabb volt.

Összehasonlítva a szegmensek munkaerőpiaci jellemzőit, a szerzők azt találták, hogy az 1970-es évek közepén a munkaerőpiac duális modellje alkalmas volt a munkaerőpiac legalapvetőbb jellemzőinek elkülönítésére. A primer szegmensbe az ipar, a kereskedelem, a vendéglátás és a szolgáltatás foglalkozásainak túlnyomó része, a szekunderbe a mezőgazdasági, az egyéb fizikai (segédmunkás, szállító- és rakodómunkás, kézi anyagmozgató, anyagmozgató gépkezelő, takarító és kályhafűtő), illetve a

¹ A fogalom a szocializmusnak azt az időszakát jelöli, amelynek jellemzői (és az ekkor bekövetezett változások) meghatározták a posztiszocializmus jellemvonásait (*Sik* [2012]).

szállítási és a hírközlési foglalkozások tartoztak, az építőipari foglalkozások pedig fele-fele arányban oszlottak meg a szegmensek között (Nagy–Sziráczy [1982] 40–44. old.).

1. táblázat

A primer és a szekunder szegmens legfontosabb jellemzői, 1974

Megnevezés	Primer szegmens	Szekunder szegmens
Foglalkozások száma	34	31
Szegmentsképző változók		
Az általános iskola 8 osztályánál kevesebbet végzettek aránya (%)	22	50
Szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezők aránya (%)	77	26
A munkaerőpiac szociológiai összetételét jellemző változók		
Nők aránya (%)	32	30
Adott vállalatnál eltöltött idő (év)	7,8	7,7
30 évesnél fiatalabbak aránya (%)	44	25
Munkáltatót változtatók aránya (%)	10	15
Nagy erőfeszítéssel és/vagy különösen kedvezőtlen munkakörülmények között dolgozók aránya (%)	12	24
Összes teljesített havi munkaidő (óra)	173	197
Havi átlagkereset (forint)	3 280	2 929
Egy teljesített munkaóra jutó kereset (forint)	19,9	14,9
Kisipari engedéllyel szakmát gyakorlók aránya (%)	0,4	0,2
Mellékjövedelemmel rendelkezők aránya (%)	0,7	0,3

Forrás: Nagy–Sziráczy ([1982] 1. táblázat) alapján.

Az 1970-es évek magyarországi munkaerőpiaca tehát a korabeli vizsgálatok alapján jól leírható egy duális szegmentációs modellel. A következőkben egyrészt azt vizsgáljuk, hogy mennyiben alkalmazható az elmélet a mai helyzetre, másrészt azt, hogy mi-ben hasonlít/különbözik a munkaerőpiac 1970-es évekbeli szegmentációja a maitól.

2. A munkaerőpiac szegmentációja napjainkban

A munkaerőpiac jelenbeli szegmentációjának vizsgálatakor a Központi Statisztikai Hivatal 2015. évi Munkaerő-felmérésének második negyedévi adatgyűjtésére

támaszkodtunk, ami egy speciális kérdésmodult tartalmazott a munkavégzés különböző dimenzióira vonatkozóan. A foglalkozásokat jellemzőik alapján klaszterelemzéssel csoportosítottuk.

Napjaink magyar munkaerőpiacának tanulmányozására két szegmentációs modellt alakítottunk ki, az egyik két, a másik pedig három foglalkozási csoportra osztja a munkaerőpiacot. A duális modell egyrészt a munkaerőpiac fő választóvonalát igyekszik megragadni, másrészt lehetőséget teremt arra, hogy megvizsgáljuk az 1970-es évek óta történt fő változásokat. A triális modell ehhez képest a munkaerőpiac részletesebb vizsgálatára ad lehetőséget, ami továbbfinomítva, elvezethet a társadalom foglalkozási rétegződésének aprólékos vizsgálatához. A 2. táblázat a duális és a triális modell összetételét, az egyes szegmensekhez tartozó munkavállalók alapvető jellemzőit tartalmazza klaszterképző változók (vagyis az emberi tőkére [legmagasabb iskolai végzettségre és továbbképzésre], illetve a munkavégzés körülményeire vonatkozó információk [szerződés, munkajelleg, munkarend és szervezethez], valamint szociodemográfiai és egyéb munkaerőpiaci jellemzők (mint nem klaszterképző változók) alapján.²

A szegmensek *foglalkozási összetételét vizsgálva* mindkét modell szekunder szegmense csak 5 foglalkozást tartalmaz. A többi foglalkozás a duális modellben egységes primer szegmenst alkot, a triálisban viszont egy terjedelmesebb alsó, valamint egy valamivel kisebb felső primer csoportra bomlik (30, illetve 21 foglalkozás). A klaszterezés során tehát a duális felosztásról a hármas tagolásra áttérve a szekunder szegmens érintetlen maradt, s a primer szegmens bomlott további csoportokra, éppúgy, ahogy azt az elmélet alapján vártuk.

A szegmensek foglalkozási összetételét vizsgálva (lásd a Függelék táblázatát) azt találtuk, hogy „választóvonalai” nagyon erősen kapcsolódnak a FEOR-08 (Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere) nomenklatúra határaihoz. A *szekunder szegmens* a FEOR-08 6. foglalkozási főcsoportjába sorolt erdőgazdálkodási foglalkozások kivételével a 9. főcsoport szakképzettséget nem igénylő (személygyűjtő, egyszerű ipari, építőipari, mezőgazdasági, erdészeti, vadászati és halászati) foglalkozásait fogja egybe. A duális modellben a többi foglalkozás a másik szegmensbe kerül. A triális modellben viszont a *felső primer szegmenshez* sorolódtak a FEOR-08 3. (egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások), illetve 4. foglalkozási főcsoportjához tartozó (irodai és ügyviteli [ügyfélkapcsolati]) foglalkozások, valamint egy-egy foglalkozás az 5. és a 7. főcsoportokból. Az *alsó primer szegmenshez* tartozó foglalkozások ezzel szemben a FEOR-08 5., 6., 7. és 8. foglalkozási főcsoportjaiból kerülnek ki, amelyek az alacsonyabb képzettséget igénylő kereskedelmi, szolgáltatási, mezőgazdasági, illetve ipari foglalkozásokat foglalják magukban. Ezeket túl a képzettséget nem igénylő

² A munkaerőpiaci csoportok kialakításáról és a munkaerőpiaci csoportok foglalkozási összetételéről lásd a Függelékét. Részletesebb leírás a témáról *Huszár-Sik* tanulmányában [2018] olvasható.

foglalkozások közül a takarítók, illetve az egyszerű szolgáltatási, szállítási foglalkozásúak is itt kaptak helyet.

2. táblázat

A munkaerőpiac szegmentálódásának fő jellemzői a duális és a triális modell szerint, 2015

Megnevezés	Duális modell		Triális modell			Összes
	Szekunder	Primer	Szekunder	Primer alsó	Primer felső	
	szegmens					
Foglalkozások száma	5	51	5	30	21	56
Munkavállalók száma	191 612	2 658 380	191 612	1 693 708	964 672	3 689 587
Klaszterképző változók						
<i>Emberi tőke</i>						
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya (%)	63	12	63	17	3	12
Szaktudás-bizonyítvánnyal rendelkezők aránya (%)	28	35	28	48	12	27
Középiskolai végzettséggel rendelkezők aránya (%)	9	42	9	32	60	34
Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (%)	0	9	0	2	21	25
Azok aránya, akik az elmúlt 12 hónapban munkahelyi képzésben vettek részt (%)	48	34	48	28	44	39
<i>Munkavégzés jellemzői</i>						
Határozatlan idejű szerződéssel rendelkezők aránya (%)	27	92	27	90	95	90
Legfeljebb egy évre szóló, határozott idejű szerződéssel rendelkezők aránya (%)	71	7	71	9	5	10
Többműszakos munkarendben dolgozók aránya (%)	5	24	5	29	17	20
A munkahelyükön fizikai veszélynek kitett munkavállalók aránya (%)	71	49	71	55	37	45
Azok aránya, akiknek munkahelyén szakszervezet működik (%)	2	22	2	17	32	25
Nem klaszterképző változók						
<i>Szociodemográfiai jellemzők</i>						
Átlagos életkor (év)	40,2	40,9	40,2	41,0	40,7	40,8
Nők aránya (%)	30	47	30	40	59	47
30 évnél fiatalabbak aránya (%)	23	19	23	20	18	19
55 évnél idősebbek aránya (%)	13	14	13	15	13	14
Roma származásúak aránya (%)	20	2	20	2	0	2

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(Folytatás.)

Megnevezés	Duális modell		Triális modell			Összes
	Szekunder	Primer	Szekunder	Primer alsó	Primer felső	
	szegmens					
<i>Munkaidő jellemzői</i>						
Heti ledolgozott átlagos óraszám az adatgyűjtést megelőző héten	37,2	37,0	37,2	37,2	36,7	36,9
Átlagos túlóraszám az adatgyűjtést megelőző héten	12,7	9,3	12,7	8,7	10,3	9,7
Részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya (%)	6	6	6	7	5	6
Rendszeresen kedvezőtlen munkaidőben dolgozók aránya (%)	4	18	4	21	13	15
Kötött munkaidőben dolgozók aránya (%)	91	86	91	89	81	83
<i>Munkavégzés egyéb körülményei</i>						
Irányító tevékenységet végzők aránya (%)	2	9	2	5	16	15
Valamilyen diszkrimináció által érintett személyek aránya (%)	8	3	8	3	2	3
Közfoglalkoztatottak aránya (%)	65	3	65	3	2	6
A munkájuk elvesztésétől tartó személyek aránya (%)	63	27	63	31	20	25
Megtakarítással rendelkezők aránya (%)	4	19	4	14	27	22
<i>Az életpálya és a munkaerőpiaci mozgás jellemzői</i>						
Jelenlegi munkahelyen eltöltött átlagos idő (év)	2,0	8,2	2,0	7,5	9,4	8,5
A jelenlegi munkahelyükön 5 évnél kevesebb ideje dolgozók aránya (%)	89	44	89	48	37	43
A jelenlegi munkahelyükön legalább 20 éve dolgozók aránya (%)	2	11	2	9	13	12
Az adatgyűjtést megelőző évben munkanélküli személyek aránya (%)	32	4	32	5	2	5
Az adatgyűjtést megelőző évben közfoglalkoztatott személyek aránya (%)	31	2	31	3	1	3

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

Jelen vizsgálat a szegmensek foglalkozási összetétele tekintetében az 1970-es évekbelihez képest némileg eltérő eredményre jutott. A mai munkaerőpiacon azonosított szekunder szegmens a foglalkozások számát tekintve jóval kisebb és homogénebb a korábinál. Míg Nagy Anna és Sziráczky György [1982] elemzésében a szekunder szegmensben kaptak helyet többek között olyan foglalkozások, mint a buszvezető vagy a vízműgépész, addig a mai munkaerőpiac szekunder szegmense kifeje-

zetten a képzettséget nem igénylő, illetve ezen belül is elsősorban a mezőgazdasági, az ipari és az építőipari szektorhoz tartozó foglalkozásokat foglalja magában. Ez arra utal, hogy napjaink szekunder szegmense ugyan kisebb és homogénebb, de élesebb határvonal különíti el a primer szegmenstől, illetve jobban különbözik attól.

Az egyes szegmensekbe tartozó munkavállalók társadalmi-gazdasági jellemzői határozottan elválnak egymástól. (Lásd a 2. táblázatot.) Valamennyi *szegmensképző változó* az elmélet szerint várható módon „viselkedik”. A szegmentálódásban meghatározó a képzettség szintje, s az egyes szegmensek a munkahely jellemzői alapján is határozottan elkülönülnek egymástól. A *szekunder szegmensben* dolgozók kevésbé iskolázottak, és munkavégzésük jellemzői sokkal rosszabbak mindkét modellben. Kizárólag a munkahelyi képzés képez ez alól kivételt, amit feltehetően az magyaráz, hogy a szekunder szegmenshez tartozó munkavállalók sok esetben elemi betanítást jelentő, rövid ideig tartó, sem előrejutást, sem többletjövédelmet nem biztosító „beoktatáson” vagy a közmunkásoknak szervezett képzéseken vesznek részt.

A triális modell előnye a duálishoz képest, hogy jelentős különbségeket képes feltárni a primer szegmensben belül. E szegmens alsó csoportjának dolgozói jellemzően szakképzettek, így kisebb valószínűséggel vesznek részt valamilyen továbbképzésben, munkakörülményeik szerint pedig jellemzően a szekunder, illetve a primer felső csoport között helyezkednek el. E csoport sajátossága még, hogy itt a legmagasabb a többműszakos munkarendben dolgozók aránya. A felső primer szegmens foglalkoztatottjai magasabban képzettek: közöttük a legnagyobb a középiskolát végzettek aránya, de körülbelül 1/5-ük felsőfokú képzettséggel is rendelkezik. Közülük vettek részt a munkavállalók legnagyobb arányban munkahelyi képzésben, ami feltételezhetően javítja belső munkaerőpiaci helyzetüket. A felső primer szegmens munkahelyi jellemzői minden tekintetben jobbak a másik kettőnél.

A 2015. évi eredmények megerősítik, hogy az 1970-es évekhez hasonlóan napjainkban is jelentős az emberi tőke szerepe a munkaerőpiac szegmentálódásában, annak ellenére, hogy az oktatási expanzió következtében a végzettségi szintek felfelé tolódtak, és ez módosította a munkavállalók képzettségi jellemzőit. Sőt, az expanzió minden bizonnyal „élesebbé” tette a szegmensek közötti határokat, amennyiben a szekunder szegmens elkülönülésében a szakképzettség léte vagy nem léte vált/válik a fő határvonallá.

A korábbi vizsgálatokhoz hasonlóan szintén nagyok a különbségek a szegmensek között a munkafeltételek, az előrelépési lehetőségek, illetve az anyagi helyzet tekintetében. A primer szegmens munkavállalói kevésbé veszélyeztetettek a munkahelyükön, kevesebbet kell túlórázniuk, s nagyobb arányban rendelkeznek valamilyen megtakarítással. A szekunder szegmens által kínált foglalkozási pozíciók ezzel szemben jóval bizonytalanabbak, amit nemcsak az egy évnél rövidebb, határozott idejű szerződéssel dolgozók kimagaslóan magas aránya, de az is jelez, hogy a munkavállalók jelentős hányada jelenleg közfoglalkoztatottként dolgozik, s az adatgyűjtés előtt egy

évvel is jó eséllyel közfoglalkoztatott vagy munkanélküli volt. A korábbi eredményekkel összevetve mindez leginkább a jelenlegi munkahelyen eddig eltöltött időben mutatkozik meg. Míg az 1970-es években nem volt különbség a két szegmens között, addig ma a szekunder szegmens munkavállalói átlagosan jóval rövidebb ideje dolgoznak a jelenlegi munkahelyükön a másik szegmenséhez képest.

A szociodemográfiai tényezőket tekintve is némi változás tapasztalható a korábbi vizsgálatokhoz képest. Az 1970-es években még nem tért el számottevően a nemek aránya a két szegmensben, a mostani eredmények szerint viszont a férfiak aránya a szekunderben jelentősen meghaladja a nőkéét. A triális modell a primer szegmens két csoportja között is nagy különbségeket mutat: a női munkavállalók a felső csoportban, a férfiak az alsóban vannak többségben. Változott a szegmensek korszerkezete is: míg korábban a primerben a munkavállalók jellemzően fiatalabbak voltak a szekunderéhez képest, ma az életkor tekintetében nem tapasztalható lényegi különbség.

3. A szegmensek „működése”

Már az 1970-es évekbeli magyar munkaerőpiac szegmenseinek vizsgálatakor kiderült, hogy azok nem csupán eltérő szociológiai karakterű munkavállalókat foglalkoztatnak, de sok tekintetben különböző módon is működnek. Nagy–Sziráczy [1982] bérregressziós elemzések révén arra jutottak, hogy ugyanazon tényezők eltérő mechanizmusok révén fejtik ki hatásukat a primer, illetve a szekunder szegmensben. A szerzők külön elemzéseket végeztek a két szegmensben a kereseteket meghatározó tényezőkről, s a következő regressziós egyenletekhez jutottak:

Primer szegmens:

$$\text{KERESET} = 1\,766,37070 + 22,88364 (\text{MUNKAKÖRÜLMÉNY}) - 9,92389 (\text{NŐK}) + 110,28033 (\text{HŰSÉG}).$$

Szekunder szegmens:

$$\text{KERESET} = 1\,226,99838 - 15,34343 (\text{NŐK}) - 51,47877 (\text{HŰSÉG}) + 12,81500 (\text{MUNKAI DŐ}).$$

Forrás: Nagy–Sziráczy ([1982] 44. old.).

Ezek szerint a nők arányának növekedése a munkavállalók között mindkét szegmensben keresetcsökkenést idézett elő. Az azonos munkahelyen eltöltött idő a pri-

mer szegmensben keresetnövelő, a szekunderben viszont keresetcsökkentő tényező volt. Ez arra utal, hogy a primer szegmens munkavállalóinak volt lehetőségük a vállalaton belüli előrejutásra, a szekunderben dolgozók viszont a munkahelyük gyakori változtatásával igyekeztek növelni keresetüket.

A következőkben a mai magyarországi munkaerőpiac működési sajátosságait keressük, és azt illusztráljuk, hogy a három általunk megkülönböztetett munkaerőpiaci szegmensben ugyanazon változók eltérő módon kapcsolódhatnak egymáshoz. Egyeszerű példáinkkal olyan hipotézisek megfogalmazását akarjuk megalapozni, amelyek a jövőben használhatók lesznek a szegmensek eltérő működési mechanizmusainak részletes vizsgálata során.

Két változó szerepét vizsgáljuk, egyrészt a korcsoportét (vagyis egy olyan ismérvet, amely az aggregált elemzés során alig mutatott eltérést a három szegmens között, s ezért nem is játszott szerepet a klaszterképzés során), másrészt az iskolai végzettségét (ami viszont döntő hatással van a három szegmens elkülönülésére, és mind az 1970-es években, mind 2015-ben jól teljesített szegmenseképző változóként).³

Azt valószínűsítjük, hogy a vizsgált változók aggregált szintű, különböző szegmensek közötti azonossága (életkor) vagy eltérése (iskolai végzettség) ellenére is találunk olyan egyéb munkaerőpiaci változókat, amelyekhez a változóink a három szegmensben eltérő módon kapcsolódnak. Márpedig ezek a szegmensspecifikus különbségek lehetnek alkalmasak arra, hogy segítségükkel a szegmensek eltérő „működését” jobban láthatóvá tegyük. Ha ugyanis az életkor, illetve az iskolai végzettség ugyanazon munkaerőpiaci jelenségekkel eltérő módon függ össze az egyes szegmensekben, akkor ez szegmensek működésének „mélyében” megbúvó, életkorra, illetve emberi tőkére érzékeny különbségeket sejtet.

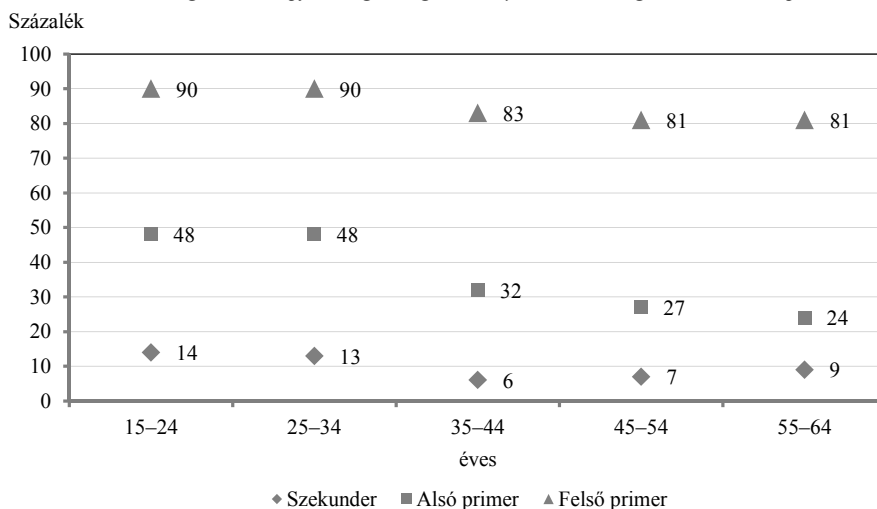
Feltételezésünk szerint miközben a legtöbb munkaerőpiaci mechanizmus szegmensektől függetlenül, egységes módon működik a munkaerőpiacon, addig lehetnek olyanok is, amelyek eltéréseket mutatnak a primer alsó és felső csoportokban, illetve a szekunder szegmensben. A triális modell létjogosultságát pedig leginkább az ilyen különbözőképpen működő mechanizmusok igazolják.

Az eredmények szerint az iskolai végzettség és az életkor hasonló módon kapcsolódik össze mindegyik szegmensben: a (legalább középfokúak arányán keresztül mért) iskolázottság szintje a fiatalabbak körében a legmagasabb. (Lásd az 1. ábrát.) Míg azonban a szekunder, illetve a primer szegmens felső csoportja esetében a fiatalabbak körében alig nagyobb a magasabb végzettségűek aránya az idősebbekéhez képest, addig a primer alsó csoportban 35 éves életkor körül nagy törés tapasztalható. Feltételezhetjük tehát, hogy míg a szekunder szegmensben az iskolázottságnak az idősebbekhez hasonlóan a fiatalabbak körében sincs hozadéka, addig a primer felső

³ Az itt felhasznált, illetve további részletes adatokhoz lásd a korábbi munkánk (Huszár–Sik [2018]) táblamellékletét.

csoport valamennyi korcsoportja számára olyan magas ez a hozadék, hogy a fiatalok esetében nincs tere az iskolázottság növekedésének. Ugyanakkor a primer szegmens alsó csoportjában a fiatalabb korcsoportok képzetesebbek, ami arra utal, hogy az iskolázottság szerepe e csoportban megváltozhatott. E változások pontos tartalmát azonban további vizsgálatok deríthetik ki.

1. ábra. A legalább középfokú végzettségűek aránya a három szegmensben, korcsoportonként

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

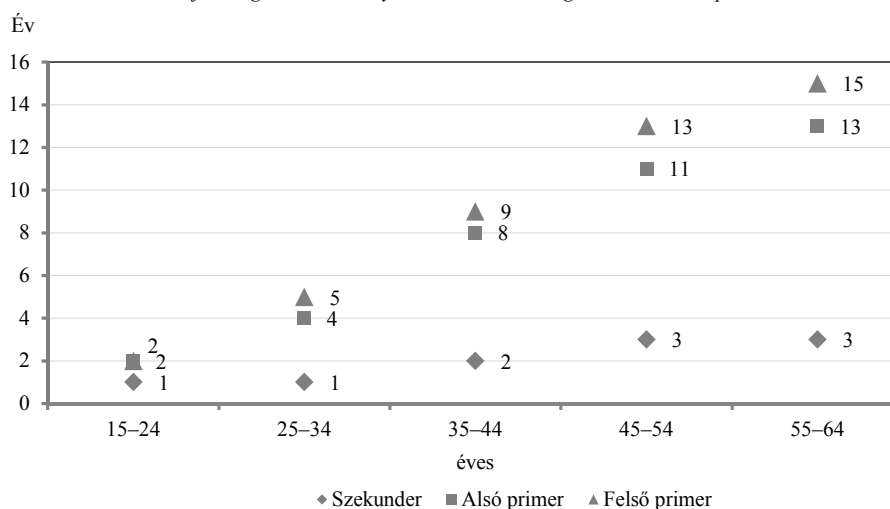
Külön-külön vizsgálva ezután az életkor és az iskolai végzettség kapcsolódását az egyes munkaerőpiaci változókhoz, jelentős eltéréseket tapasztalunk. A különbségek olykor a duális modell két szegmense, olykor a primer szegmens két csoportja között markánsabbak. A végkövetkeztetéseket megelőlegezve ez azt sejteti, hogy mind a duális, mind a triális megközelítésnek lehet létjogosultsága, továbbá, hogy a munkaerőpiac egyes metszetei egymáshoz képest máshogy működnek.

A szekunder, illetve a primer szegmens *duális* elkülönülése több ismérv tekintetében is megmutatkozik. Például a *jelenlegi munkahelyen eltöltött idő* átlagos hossza a szekunder szegmensben életkortól függetlenül alacsony, ezzel szemben a primer szegmens mindkét csoportjában az életkor függvényében erős növekedést mutat. (Lásd a 2. ábrát.) Ez azt a szegmentációs elmélet által jelzett összefüggést igazolja, hogy míg a primer szegmens állásai munkaerőpiaci karriert kínálhatnak betöltőiknek, addig a szekunderé rövid életűek, így a munkahelyeken általában nincs lehetőség karrierépítésre (sőt még törzsgárdaságra sem).

Hasonló módon, a munkaerőpiac duális szegmentálódására utalnak a munkaerőpiaci biztonság/bizonytalanság különböző mutatóinak korcsoportokra jel-

lemző összefüggései is. A munkaerőpiaci bizonytalanság – legyen szó határozott idejű szerződésről, a munkanélküliség kockázatáról vagy közmunkáról – elsősorban a primer szegmens fiatalabb munkavállalóit érinti, s a kockázatok az életkor növekedésével rendszerint csökkennek. A szekunder szegmensben ezzel szemben a bizonytalanság nem csupán élesebben jelentkezik, de az életpálya későbbi szakaszaiban sem mérséklődik.

2. ábra. A jelenlegi munkaviszony hossza a három szegmensben, korcsoportonként

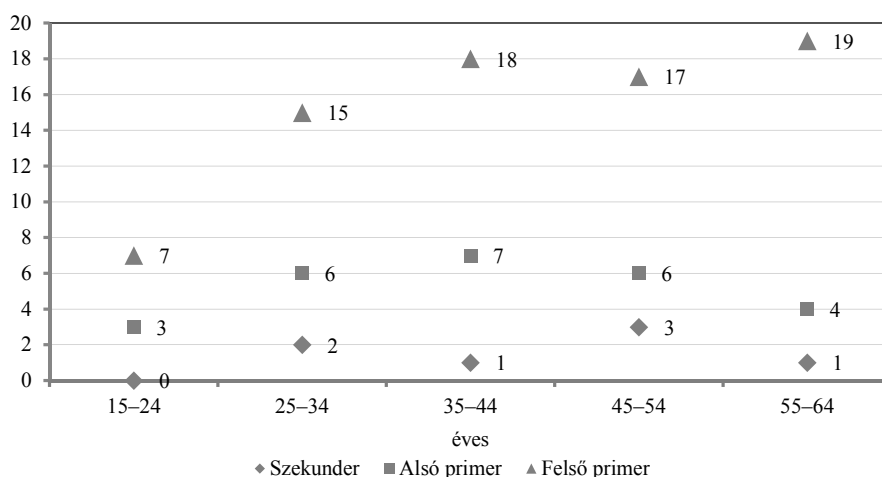

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

Jól mutatja a munkaerőpiaci karrier lehetőségét, hogy a különböző munkaerőpiaci csoportokhoz tartozóknak általában milyen életkorban van lehetőségük vezetői pozíciók elérésére. (Lásd a 3. ábrát.) Bár e tekintetben is alapvetően duálisan tagolódnak a munkaerőpiac, itt a határvonal a primer felső és a másik kettő csoport között húzódik: míg az előbbiben az idősebb korcsoportok tagjai szinte rendre nagyobb eséllyel végeznek irányító tevékenységet, addig ugyanez már nem mondható el az utóbbiakról. A 3. ábra szerint ugyanis náluk a vezető beosztásúak aránya csupán körülbelül az életpálya közepéig/második harmadáig növekszik kismértékben, idősebb életkorban viszont újra csökkenni kezd.

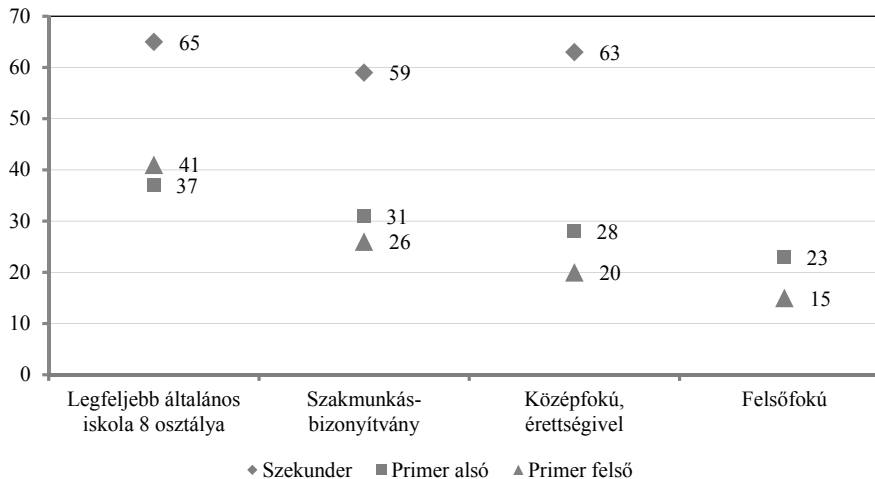
Az iskolai végzettség tekintetében is a szegmentálódás dualitása tapasztalható. Míg a magasabb képzettségi szint a primer szegmens mindkét csoportjában növeli a munkahellyel kapcsolatos biztonságérzetet, a szekunder szegmensben nem csökkenti a munkahely elvesztésének aggodalmát. (Lásd a 4. ábrát.)

3. ábra. Közvetlen irányító beosztásban dolgozók aránya a három szegmensben, korcsoportonként
Százalék

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

4. ábra. A munkahely elvesztésétől tartók aránya a három szegmensben, iskolai végzettség szerint
Százalék

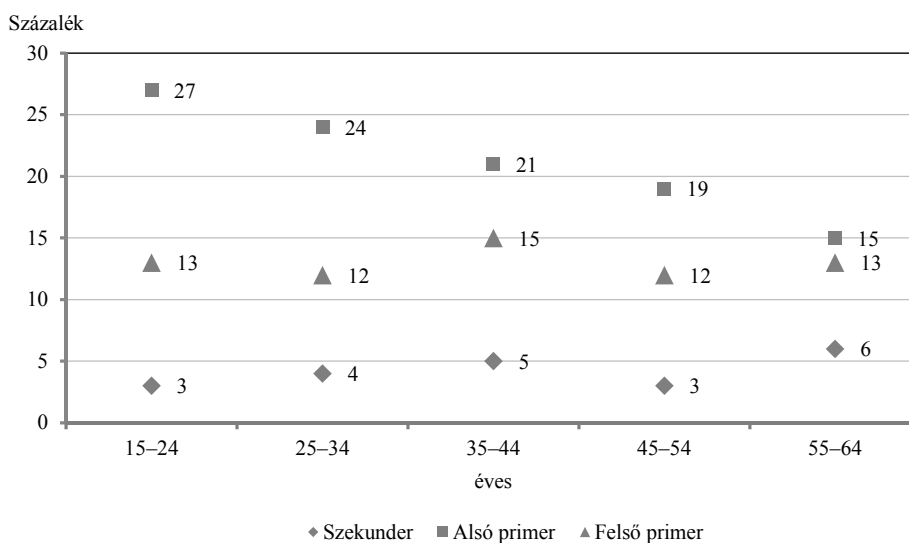

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

A duális tagolódás mellett azonban vannak olyan működési mechanizmusok is, amelyek a munkaerőpiac három szegmensében látszólag eltérő módon hatnak. *Triális* különbségeket találunk többek között a munkarendet, valamint a munkavégzés körülményeit jellemző változók esetében.

Elsőként a rendszeresen kedvezőtlen munkaidőben (éjszaka, illetve hétvégén) dolgozók arányát vizsgáljuk. Az 5. ábra szerint a változó értéke a primer szegmens alsó csoportjában a legmagasabb, de az életkor emelkedésével folyamatosan csökken. Így az idesorolható fiatal munkavállalók még igen, az idősebbek már csak kevésbé vannak, vagy nincsenek rákényszerülve arra, hogy kedvezőtlen munkaidő-beosztást vállaljanak. A primer szegmens felső csoportjában ezzel szemben egyfelől nincsenek számottevő különbségek a korcsoportok között, másfelől viszonylag magasabb arányokat a pályájuk közepén járó, 35–44 éves korcsoport esetében tapasztalhatunk. A szekunder szegmenshez tartozó foglalkozások esetében fordul elő a legkisebb arányban az, hogy a munkavállalók éjszaka, illetve hétvégén dolgoznak. A változó értéke esetükben azonban az életkor növekedésével sem csökken, sőt, inkább enyhe emelkedő tendenciát mutat. A korcsoport hatása tehát e változó esetében kifejezetten gyenge a felső szegmens primer csoportjában, illetve a szekunder szegmensben, aminek vélhetően eltérő okai vannak: az előbbiben a hivatali munkarend és a munkavállalók erős jogi védettsége, míg az utóbbiban a közmunka által meghatározott időbeosztás.

5. ábra. A kedvezőtlen munkaidőben dolgozók aránya a három szegmensben, korcsoportonként

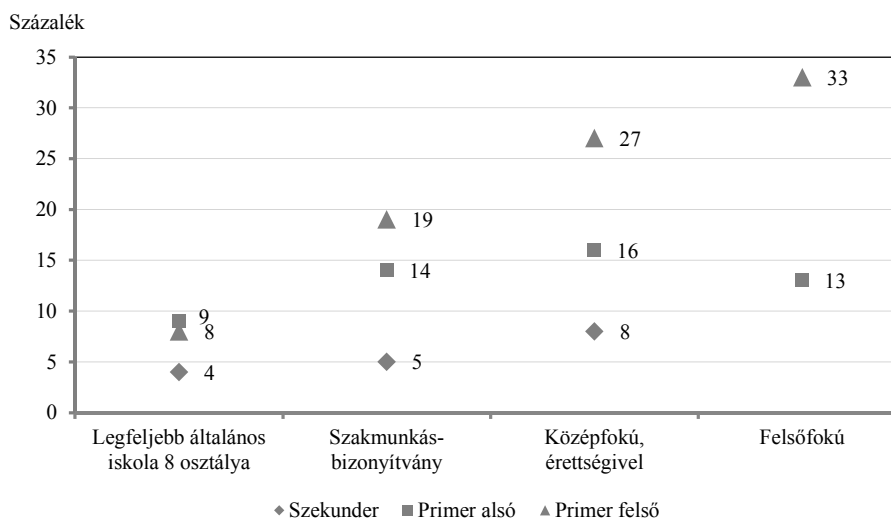

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

Hasonló módon, a munkaerőpiac triális tagolódására utal a megtakarítások arányának összefüggése is az iskolai végzettséggel. (Lásd a 6. ábrát.) A primer szegmens felső csoportjában a magasabb iskolai végzettség egyértelműen és jelentős mértékben növeli a munkavállalók anyagi biztonságát. A primer szegmens alsó csoportjában, illetve a szekunder szegmensben viszont már nem ilyen egyértelmű az

összefüggés. E munkaerőpiaci csoportokban mindenekelőtt a szakmunkás-, illetve az érettségi bizonyítvány megléte befolyásolja valamelyest előnyösen a munkavállalók anyagi helyzetét, a diploma viszont a primer alsó szegmensben akár hátrányt is jelenthet. Mindez azonban, mivel a megtakarítás nem kizárólag a vizsgált egyén munkaerőpiaci helyzetével függ össze, már átvezet a rétegződési elemzéshez.

6. ábra. A megtakarítással rendelkezők aránya a három szegmensben, iskolai végzettség szerint

Forrás: A 2015. évi Munkaerő-felmérés alapján saját szerkesztés.

4. Következtetések

Vizsgálatunk a magyar munkaerőpiac szegmentációs elemzésére vállalkozott. Ennek érdekében létrehoztunk egy duális, a munkaerőpiac két szegmense közötti fő határvonalat megragadó, valamint egy triális, az előbbi finomítására törekvő szegmentációs modellt, melyek további tökéletesítése elvezethet a társadalom rétegződésének aprólékosabb vizsgálatához.

Az eredmények összességükben megerősítik, hogy az 1970-es évekhez hasonlóan ma is jelentős az emberi tőke szerepe a munkaerőpiac szegmentálódásában, sőt, azóta az erősödött is az oktatási expanzió következtében. Erre utal, hogy változott a szegmensek foglalkozási összetétele, s a szekunder szegmens egy olyan homogénebb foglalkozási csoportot képez, amely a szakképzettséget nem igénylő mezőgazdasági, ipari és építőipari foglalkozásokat foglalja magában.

A korábbi vizsgálatokkal, illetve a szegmentációs elméleten alapuló várakozásokkal összhangban a munkakörülmények és -feltételek eltérnek egymástól a különböző szegmensekben. Ennek fő jellemzőit a duális szegmentációs modell is képes megragadni, a triális modell viszont tovább finomítja azokat a primer szegmens alsó és felső csoportjába tartozó foglalkozások elkülönítésével.

A foglalkozási csoportok életkor, illetve iskolai végzettség szerinti elemzése jól mutatja, hogy az általunk megkülönböztetett szegmensek nem csupán különböző szociológiai jellemzőkkel rendelkező munkavállalói csoportokat alkotnak, de részben egymástól eltérő módon is „működnek”. E működésbeli különbségek egyes esetekben duális szinten jelentkeznek, s a primer, illetve a szekunder szegmens között húzódó alapvető választóvonalra utalnak. Máskor viszont triálisak, s arra engednek következtetni, hogy bizonyos tényezők tekintetében a primer szegmens alsó és felső csoportjaiban is eltérő mechanizmusok működnek.

A szekunder szegmensben nem lehet munkaerőpiaci karriert építeni, és a primer csoportokkal ellentétben az életkor előrehaladtával sem növekszik jelentősen az aktuális munkahelyen eltöltött évek száma, illetve nem érvényesül a magasabb iskolai végzettség pozitív hatása a foglalkoztatás körülményeire. A két primer csoport között nem éles, de jellemző eltérések tapasztalhatók: a felső munkavállalóinak munkakörülményei kedvezőbbek, mint az alsóba tartozóknak, és akár a korcsoportokon, akár az iskolai végzettségen alapuló eredmények szerint továbblépésre is több lehetőségük van.

Függelék

A munkaerőpiaci csoportok kialakítása

A munkaerő-felmérés nem tartalmaz közvetlen adatokat a foglalkozásokra vonatkozóan, ezért egy speciális adatbázist készítettünk a munkaerőpiaci szegmensek azonosításához, amelynek rekordjai a foglalkozások, változói pedig az adott foglalkozású munkavállalók egyedi jellemzői (foglalkozási átlagok).

Az adatbázis rekordjait, s így munkánk elemzési egységét, a FEOR-08 háromjegyű kódjai képezik, mivel a munkaerő-felmérés mintájának nagysága nem tette lehetővé, hogy a négyjegyű kódokkal dolgozzunk. Ezen a szinten is vannak azonban olyan foglalkozások, amelyek egyáltalán nem, vagy csak kis elemszámmal jelentek meg a 2015. évi Munkaerő-felmérésben, ezért megbízhatósági okokból az elemzésből kizártuk azokat a háromjegyű foglalkozási kódokat, amelyek esetében a minta nem tartalmaz legalább 50 főt.

A foglalkozások jellemzésére használt mutatók számításakor a munkaerő-felmérés válaszadói közül azokat vettük figyelembe, akik a kérdés időpontjában alkalmazottként voltak foglalkoztatottak. Foglalkozási viszonyuk alapján tehát egyfelől nem tartoznak közéjük a vállalkozók, másfelől az alkalmi munkások és a napszámosok. Elemzésünk ugyanakkor kiterjed a közfoglalkoztatottakra – noha rájuk speciális szabályok vonatkoznak, illetve kérdéses, hogy foglalkozásuk egyálta-

lán munkaerőpiacinak minősíthető-e –, mivel a munkaerő-felmérés szerint rendszeres munkát végző alkalmazottaknak minősülnek. Egy életkori korlátot is figyelembe vettünk: vizsgálatunk csak a 15–64 éves foglalkoztatottakra terjedt ki, ugyanis a 2015. évi Munkaerő-felmérés „Munkaminőség” című kiegészítő modulja is erre a korosztályra vonatkozóan gyűjtött információkat.

A foglalkozások jellemzésére a munkaerő-felmérés és a kiegészítő modul széles keretet biztosít. Így több dimenzióhoz számos mutatót készítettünk, amelyek felhasználhatók a munkaerőpiac szegmentálásához. E mutatók révén információval rendelkezünk az egyes foglalkozások 1. szociodemográfiai és 2. emberi tőke jellemzőiről, 3. a munkavégzés körülményeiről, 4. a munkavégzés adminisztratív/jogi jellemzőiről, valamint 5. a munkaidő, 6. a munkahely, 7. az életpálya és a munkaerőpiaci mozgás jellemzőiről.

A szegmensek kialakítása során egyrészt – követve *Nagy Anna* és *Sziráczi György* elemzésének [1982] menetét – a vizsgálatot nem terjesztettük ki a foglalkozási szerkezet felső szegmensének „tetejére”, a vezetői és az értelmiségi (FEOR-08 1. és 2. főcsoport), illetve a fegyveres szervezetekhez kötődő foglalkozásokra (0. főcsoport).

A munkaerőpiac szegmentálásához *k-means* klaszterelemzést végeztünk. Azt tanulmányoztuk tehát, hogy az elemzésbe bevont változók által meghatározott „térben” mely foglalkozások helyezkednek el „közel” egymáshoz, vagyis, hogy hány és milyen összetételű szegmensekre lehet a mai magyar munkaerőpiacot tagolni. A vizsgálat során azokra a legalapvetőbb változókra támaszkodtunk, amelyek a klasszikus szegmentációs elméletben a munkaerőpiaci helyzet megragadására szolgáltak, s amelyeket az 1970-es években végzett szegmentációs elemzés során is alkalmaztak. Ezek az emberi tőke és a munkavégzés jellemzői. Ezt a két dimenziót tíz változóval (azok FEOR-08 csoportonként számított átlagával) közelítettük. (Lásd a 2. táblázatot.) A klaszterelemzés során kialakítottunk egy 2, illetve egy 3 foglalkozási klaszterből álló modellt, s jelen tanulmányban arra keressük a választ, hogy a triális szegmentációs modell milyen többletet nyújthat a duálishoz képest a munkaerőpiac működésének feltárásában.

A FEOR-08 foglalkozási csoportjainak besorolása a triális szegmentációs modell szerint

FEOR-08 kód	Foglalkozási alcsoport	Foglalkozási szegmens			Kimaradók
		Szekunder	Alsó primer	Felső primer	
311	Ipari, építőipari technikusok			x	
312	Elektrotechnikusok				x
313	Egyéb technikusok			x	
314	Számítástechnikai (informatikai) és kommunikációs foglalkozások			x	
315	Folyamatirányítók (berendezések vezérlői)				x
316	Üzemfenntartási foglalkozások			x	
317	Vízi- és légi jármű-vezetők, légi irányítók				x
319	Egyéb műszaki foglalkozások				x
321	Ipari, építőipari szakmai irányítók, felügyelők			x	
322	Egyéb szakmai irányítók, felügyelők			x	

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(Folytatás.)

FEOR-08 kód	Foglalkozási alcsoport	Foglalkozási szegmens			Kimaradók
		Szekunder	Alsó primer	Felső primer	
331	Ápolási és szülészeti kapcsolódó foglalkozások			x	
332	Egészségügyi asszisztensek			x	
333	Humánegészségügyhöz kapcsolódó foglalkozások			x	
334	Állat- és növényegészségügyhöz kapcsolódó foglalkozások				x
341	Oktatási asszisztensek			x	
351	Szociális foglalkozások			x	
352	Munkaerőpiaci szolgáltatási ügyintézők				x
361	Pénzügyi, gazdasági ügyintézők			x	
362	Kereskedelmi és értékesítési ügyintézők, ügynökök			x	
363	Egyéb üzleti jellegű szolgáltatások ügyintézői			x	
364	Igazgatási és jogi asszisztensek				x
365	Hatósági ügyintézők				x
371	Művészeti és kulturális foglalkozások			x	
372	Sport- és szabadidős foglalkozások				x
373	Egyéb vallási foglalkozások				x
391	Egyéb ügyintézők				x
411	Általános irodai, ügyviteli foglalkozások			x	
412	Számviteli foglalkozások			x	
413	Irodai szaknyilvántartási foglalkozások			x	
419	Egyéb irodai, ügyviteli foglalkozások				x
421	Pénzkezelők, pénzügyintézői pénztárosok				x
422	Ügyfélkapcsolati foglalkozások			x	
511	Kereskedelmi foglalkozások		x		
512	Egyéb kereskedelmi foglalkozások		x		
513	Vendéglátó-ipari foglalkozások		x		
521	Személyi szolgáltatási foglalkozások		x		
522	Személygondozási foglalkozások		x		
523	Utaskísérők, jegykezelők				x
524	Épületfenntartási foglalkozások		x		
525	Személy- és vagyonvédelmi foglalkozások			x	
529	Egyéb szolgáltatási foglalkozások				x
611	Növénytermesztési foglalkozások		x		
612	Állattenyésztési és állatgondozási foglalkozások		x		
613	Vegyes profilú gazdálkodók				x
621	Erdőgazdálkodási foglalkozások	x			
622	Vadgazdálkodási foglalkozások				x

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(Folytatás.)

FEOR-08 kód	Foglalkozási alcsoport	Foglalkozási szegmens			Kimaradók
		Szekunder	Alsó primer	Felső primer	
623	Halászati foglalkozások				x
711	Élelmiszergyártók, -feldolgozók és -tartósítók		x		
721	Ruha- és bőripari foglalkozások		x		
722	Faipari foglalkozások		x		
723	Nyomdaipari foglalkozások		x		
731	Kohászati foglalkozások				x
732	Fémmegmunkálók		x		
733	Gépek, berendezések karbantartói, javítói		x		
734	Villamossági berendezések műszerészei, szerelői			x	
741	Kézműipari foglalkozások		x		
742	Finommechanikai műszerészek				x
751	Építőmesteri foglalkozások		x		
752	Építési, szerelési foglalkozások		x		
753	Építési szakipari foglalkozások		x		
791	Egyéb ipari és építőipari foglalkozások		x		
811	Élelmiszer-, ital-, dohánygyártó gépek kezelői		x		
812	Könnyűipari gépek kezelői és gyártósor mellett dolgozók		x		
813	Vegyipari alapanyagot és terméket gyártók, gépkezelők		x		
814	Alapanyaggyártó gépek kezelői				x
815	Fémfeldolgozó és -megmunkáló gépek kezelői		x		
819	Egyéb feldolgozóipari gépek kezelői				x
821	Összeszerelők		x		
831	Bányászati gépek kezelői				x
832	Egyéb, helyhez kötött gépek kezelői		x		
841	Járművezetők és kapcsolódó foglalkozások		x		
842	Mobil gépek kezelői		x		
843	Hajózási foglalkozások				x
911	Takarítók és kisegítők		x		
921	Szemétygyűjtők és hasonló foglalkozások	x			
922	Szállítási foglalkozások és rakodók		x		
923	Egyéb egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozások		x		
931	Egyszerű ipari foglalkozások	x			
932	Egyszerű építőipari foglalkozások	x			
933	Egyszerű mezőgazdasági, erdészeti, vadászati és halászati foglalkozások	x			

Megjegyzés. A vizsgálatnak nem képezték részét a FEOR-08 0., 1. és 2. főcsoportjai, illetve a 3.–9. főcsoportokból azok az alcsoportok, amelyek esetén a 2015. évi Munkaerő-felmérés mintájának elemszáma nem haladta meg az 50-et.

Irodalom

- BUKODI E. [2006]: Társadalmunk szerkezete különböző nézőpontokból. In: Kovách I. (szerk.): *Társadalmi metszetek. Érdekek és hatalmi viszonyok, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon*. Napvilág. Budapest. 109–159. old.
- BUKODI E. – ALTORJAI SZ. – TALLÉR A. [2005]: *A társadalmi rétegződés aspektusai*. KSH Népeség tudományi Kutatóintézet. Budapest.
- DOERINGER, P. B. – PIRE, M. J. [1971]: *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*. Heath. Lexington.
- FAZEKAS K. – KALÁSZ I. – KÖLLŐ J. – POLGÁR M. – RÉVÉSZ G. – SZIRÁCSKI GY. [1983]: *Kereseti és bérvizonyaink*. MTA Közgazdaságtudományi Intézetének közleményei. 28. sz. MTA Közgazdaságtudományi Intézete. Budapest.
- FERGE ZS. [1969]: *Társadalmunk rétegződése. Elvek és tények*. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest.
- GALASI P. (szerk.) [1982]: *A munkaerőpiac szerkezete és működése Magyarországon*. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest.
- GALASI P. – SIK E. [1977]: Adalékok a munkapiac elemzéséhez. *Közgazdasági Szemle*. XXIV. évf. Június. 661–670. old.
- GALASI P. – SIK E. [1979]: A szegmentált munkaerőpiac elmélete. *Közgazdasági Szemle*. XXVI. évf. December. 1487–1500. old.
- HUSZÁR Á. [2013a]: Foglalkozási osztályszerkezet (I.) – Elméletek, modellek. *Statisztikai Szemle*. 91. évf. 1. sz. 31–56. old. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2013/2013_01/2013_01_031.pdf
- HUSZÁR Á. [2013b]: Foglalkozási osztályszerkezet (II.) – Az osztályozás problémái. *Statisztikai Szemle*. 91. évf. 2. sz. 117–131. old. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2013/2013_02/2013_02_117.pdf
- HUSZÁR Á. [2013c]: Foglalkozási osztályszerkezet (III.) – Egy normatív-funkcionalista osztálymodell vázlatja. *Statisztikai Szemle*. 91. évf. 7. sz. 117–131. old. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2013/2013_07/2013_07_718.pdf
- HUSZÁR Á. (szerk.) [2015]: *A társadalom rétegződése*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest. http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tarsadalom_retegzodese
- HUSZÁR Á. – SIK E. [2018]: *A szegmentált munkaerőpiac a mai Magyarországon*. Társadalomkutatási Intézet Zrt. Budapest. <http://www.tarki.hu/elkeszult-sik-endre-es-huszar-akos-szegmentalt-munkaeropiac-mai-magyarorszagon-cimu>
- HUSZÁR Á. – ZAHONYI M. [2018]: *Mikrocenzus 2016 – 9. A foglalkozási szerkezet változása és jellemzői Magyarországon*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest. http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_9_foglalkozasi_szerkezet_valtozasa_es_jellemzoi_magyarorszagon
- KERTESI G. – SZIRÁCSKY GY. [1983]: Munkásmagatartások a munkaerőpiacon. *Valóság*. 26. évf. 4. sz. 20–36. old.
- KÖLLŐ J. [1982]: A külső és belső munkaerőpiac kapcsolata egy pamutszövőben. In: Galasi P. (szerk.): *A munkaerőpiac szerkezete és működése Magyarországon*. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest. 277–318. old.
- NAGY A. – SZIRÁCSKY GY. [1982]: Munkaerő-piaci szegmentáció Magyarországon a hetvenes évek közepén. In: Galasi P. (szerk.): *A munkaerőpiac szerkezete és működése Magyarországon*. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest. 39–59. old.

- PIORE, M. [1972]: *Notes for the Theory of Labor Market Stratification*. Department of Economics Working Papers. No. 95. Massachusetts Institute of Technology. Cambridge. <https://archive.org/details/notesfortheoryof00pior>
- RÓBERT P. [1997]: Foglalkozási osztályszerkezet: elméleti és módszertani problémák. *Szociológiai Szemle*. 7. évf. 2. sz. 5–48. old.
- RÓBERT P. [2009]: Stratification and social mobility. In: *Immerfall, S. – Göran, T.* (eds): *Handbook of European Societies*. Springer. New York. pp. 499–536.
- SIK E. [2012]: *A kapcsolati tőke szociológiája*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest.
- STARK D. [1988]: Osztályozás és szelektív béralku a belső munkaerőpiacokon. *Gazdaság*. 22. évf. 4. sz. 80–97. old.
- ZÁHONYI M. – BUKODI E. [2004]: *A társadalom rétegződése*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest. http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/16/16_3_ert.pdf

Summary

Previous research has demonstrated that the labour market in the 1970s could be described by the segmented labour market theory. The primary segment offered better working conditions, shorter working hours and higher earnings, while the secondary sector was characterised by the opposite. Moreover, employees in the two segments followed different strategies to sell their workforce.

The main question of the paper is whether the segmented labour market theory is appropriate to grasp today's Hungarian labour market. The authors examine how the fundamental changes in the Hungarian labour market structure and functioning after the transition to market economy have affected the segmentation of the country's labour market.